

Natuurhistorisch Maandblad 10

JAARGANG 107 • NUMMER 10 • OKTOBER 2018

Bladkevers van het zuidelijk deel van
Nationaal Park De Meinweg

Ecologie en verspreiding van de
geelgerande waterroofkevers in Limburg
deel 4: De Noordse geelgerande waterroofkever

De Judasboomkever, een
onschadelijke exoot in Nederland

persal and colonization rates in a group of freshwater beetles. *Ecology and Evolution* 7(3):824-830.

- KEHL, S. & K. DETTNER, 2007. Flugfähigkeit der in Deutschland vorkommenden adephagen Waskäfer (Coleoptera, Hydradephaga). *Entomologie heute* 19:141-161.
- KOESE, B., 2010. Zoekkaart Geelgerande waterroofkevers. EIS-Nederland, Leiden.
- LENDERS, A.J.W., 1996. Grotere waterroofkevers (Macro-Dytiscidae). In: J.T. Hermans & P.L.L. Thomas, De Beegderheide. Flora- en faunakartering. Beheersvisie. Natuurhistorisch Genootschap in Limburg, Maastricht: 120-124.
- LENDERS, A.J.W., 2007. Waterroofkevers in het Meinweggebied en de Turfkoelen. Het verschil in waterhabitat van soorten behorende tot de geslachten *Cybister* en *Dytiscus*. *Natuurhistorisch Maandblad* 96(6):170-175.
- LENDERS, A.J.W., 2018a. Seksuele dimorfie bij grote waterroofkevers. *Natuurhistorisch Maandblad* 107(1):3-10.
- LENDERS, A.J.W., 2018b. Ecologie en verspreiding van de grote waterroofkevers in Limburg. Deel 1. De Gewone geelgerande waterroofkever (*Dytiscus marginalis*). *Natuurhistorisch Maandblad* 107(3):40-46.
- MUNCKHOF, P.J.J. VAN DEN, 1995. De geomorfologie van de minerale ondergrond in de Groote Peel. *Natuurhistorisch Maandblad* 84(9):214-222.
- MUNCKHOF, P.J.J. VAN DEN, 1997. Laag- en hoogveen in de Groote Peel. De relatie met de hoogteligging van de minerale ondergrond. *Natuurhistorisch Maandblad* 86(12):282-285.
- MUNCKHOF, P. VAN DEN, 2011. De geologie van het Grenspark Maas-Swalm-Nette. *Natuurhistorisch Maandblad* 100(10):176-181.
- NAUMANN, H., 1955. Der Gelbrandkäfer. Die Neue Brehm-Bücherei. Heft 162. A. Ziemsen Verlag, Wittenberg Lutherstadt.
- NILSSON, A.N. & M. HOLMEN, 1995. The aquatic Adephaga (Coleoptera) of Fennoscandia and Denmark. II. Dytiscidae. *Fauna Entomologica Scandinavica*. Volume 32. E.J. Brill, Leiden / New York / Köln.
- PEERBOOM, J.M.P.M., C.J.S. AGGENBACH & J.R. VAN ASMUTH, 2003. Hydrologie van de Beegderheide. Ontstaan en functioneren van de vennen en de ontwikkelingen tussen 1997 en 2002. *Natuurhistorisch Maandblad* 92(5):145-152.
- ROUGHLEY, R.E., 1990. A systematic revision of the species of *Dytiscus* Linnaeus (Coleoptera: Dytiscidae). Part 1. Classification based on adult stage. *Quaestiones entomologicae* 26(3):383-557.
- SCHEERS, K., 2012. Rode lijst en verspreidingsonderzoek van de waterroofkevers (Coleoptera: Dytiscidae) van Vlaanderen. Afstudeeropdracht Natuur- en Bosbeheer. Van Hall Larenstein, Velp.
- SCHEERS, K. & K. LAMBEETS, 2014. Geelgerande waterroofkevers in Vlaanderen. Sterk bedreigd of onderbemonsterd? *Natuur.focus* 13(4):156-161.
- SCHEERS, K. & J. PACKET, 2015. A new population of *Dytiscus lapponicus* Gyllenhal, 1808 from Belgium with notes on the distribution and ecology of the species (Coleoptera: Dytiscidae). *Bulletin de la Société royale Belge d'Entomologie / Bulletin van de Koninklijke Belgische Vereniging voor Entomologie* 151:226-232.
- SEGGELEN, C. VAN, 1999. Vogels van de Groote Peel: Een eeuw avifauna in een veranderend hoogveenlandschap. Stichting Natuurpublicaties Limburg, Maastricht.
- STAAL, E., A. OVAA & H. HEIJLIGERS (red.), 2011. Uit en Thuisboek / Handboek voor de natuurgebieden van Het Limburgs Landschap. Stichting het Limburgs Landschap, Lomm.
- SUTTON, P., 2008. The larger water beetles of the British Isles. The Amateur Entomologists' Society, Orpington.

MEDEDELING

De Judasboomkever, een onschadelijke exoot in Nederland

Exoten zijn de laatste tijd veel in het nieuws. Het gaat dan vooral om invasieve exoten, soorten die zich na vestiging snel kunnen uitbreiden en voor problemen zorgen. Sinds de Europese Exotenverordening in werking is getreden en in het Nederlandse beleid geïmplementeerd is (RIJKSOVERHEID, 2016) is er nog meer aandacht voor deze soortgroep. Toch geeft slechts een fractie van de exoten die in Europa wordt waargenomen problemen. De Judasboomkever (*Bruchidius siliquastri*, Delobel, 2007; Coleoptera, Chrysomelidae), een zaadkever, is zo'n onschadelijke exoot die recent op twee plaatsen in Limburg is waargenomen.

Op 16 december 2017 werden peulen verzameld van een judasboom (*Cercis spec.*) die groeide in stadspark De Kartuis te Roermond. Aanleiding daarvoor was dat eerder, in 2014, een nieuwe zaadkever voor de Nederlandse fauna kon worden aangetoond door kweek uit peulen van judasbomen die groeiden in de wijk Terwinselen te Kerkrade (BEENEN *et al.*, 2015). Tussen 11 april en 3 mei 2018 verschenen in totaal elf exemplaren van de Judasboomkever uit de 31 peulen die in De Kartuis verzameld waren.

FIGUUR 1

De Judasboomkever (*Bruchidius siliquastri* Delobel, 2007). De lengte van deze keversoort bedraagt 3-4 mm. Het is de enige Midden-Europese *Bruchidius*-soort met een oranje-rood achterlijf (foto: Joachim Rheinheimer).

FIGUUR 2

De Judasboom (Cercis spec.) (foto: Olaf Op den Kamp).

De Judasboomkever [figuur 1] is in 2007 beschreven op basis van Zuid-Franse exemplaren die gekweekt waren uit peulen van de Europese judasboom (*Cercis siliquastrum*). Omdat moleculair fylogenetisch onderzoek aan deze exemplaren uitwees dat deze soort niet verwant is aan andere Europese *Bruchidius*-soorten is er reeds bij de beschrijving van uitgegaan dat het gaat om een soort die van oorsprong thuis hoort in China (KERGOAT *et al.*, 2007). Het werd als onwaarschijnlijk

is dus een exoot die van nature niet in Europa voorkwam.

In Nederland is deze keversoort alleen uit de provincie Limburg bekend. Hoewel het, gezien de verspreiding in Europa, aannemelijk is dat deze keversoort ook in andere delen van ons land zou kunnen leven, leverden peulen van judasbomen die in de provincie Utrecht verzameld werden tot nu toe geen kevers op.

Niet problematisch

Problemen met deze exotische keversoort zijn niet bekend. Pogingen om de soort zich te laten voortplanten in peulen van andere vlinderbloemigen, zoals de Valse christusdoorn (*Gleditsia triacanthos*), slaagden niet (YUS-RAMOS *et al.*, 2009). De soort is exclusief gebonden aan judasboomsoorten (STOJANOVA *et al.*, 2011), ongeacht het continent waar deze oorspronkelijk van afkomstig is. Zeer worden in Nederland veel als sierboom aangeplant. De larven van Judasboomkevers ontwikkelen zich in de zaden. De 31 peulen uit Roermond bevatten naar schatting ongeveer 200 zaden. Gezien het aantal Judasboomkevers dat eruit kwam zijn er daarvan slechts elf vernield door de keverlarfjes. Dat is minder dan 6% van de beschikbare zaden. Uit de peulen van De Kartuis zijn geen parasieten van Judasboomkevers verschenen. Bij een vergelijkbaar onderzoek in Spanje (YUS-RAMOS *et al.*, 2009) bleek ruim 10% van de zaden vernield te zijn; uit 1550 zaden (uit 201 peulen) verschenen 104 kevers en 64 parasitaire wespjes (bronwespjes; Hymenoptera, Chalcidoidea). De parasitaire wespjes ontwikkelen zich in, en ten koste van zaadkeverlarven. De vermelde percentages van vernieling van zaden zullen geen invloed hebben op de reproductie van deze boomsoort op natuurlijke standplaatsen. Voor aangeplante plantsoenbomen is het natuurlijk geen enkel probleem omdat deze bomen zich niet hoeven te vermeerderen. Het is zelfs veelal ongewenst dat ze zich zouden uitzaaien. Over de voeding van volwassen Judasboomkevers is erg weinig bekend. Volwassen exemplaren voeden zich met pollen (MORSE, 2014) en daarom is er ook van de Judasboomkevers geen schade te verwachten. We kunnen dus gerust concluderen dat deze exotische kever geen problemen veroorzaakt of veroorzaken zal. Deze gevolgtrekking past bij de conclusie die eerder getrokken is uit onderzoek aan versleepte blad- en zaadkevers (BEENEN, 2006; BEENEN & ROQUES, 2010). Bij zaadkevers betreft dat vooral schade aan peulvruchten die gebruikt worden als voedingsmiddelen.

Vaak wordt er bij exoten de 'tens rule' genoemd (WILLIAMSON & FIT-

FIGUUR 3

Zaaddozen van de Judasboom (Cercis spec.) (foto: Olaf Op den Kamp)

TER, 1996). Van iedere tien soorten die in een nieuw gebied terecht komen, kan er gemiddeld één overleven. Van iedere tien soorten die overleven zal zich uiteindelijk één soort blijvend vestigen. En, van iedere tien soorten die zich blijvend vestigen zal er gemiddeld één een probleem vormen. Hoewel er op deze regel uitzonderingen voorkomen en de percentages van telkens 10% natuurlijk slechts indicatief zijn, geeft deze regel aan dat het aandeel exoten dat werkelijk een probleem zal vormen heel beperkt is.

Dankwoord

Joachim Rheinheimer dank ik hartelijk voor het mogen gebruiken van zijn foto van de Judasboomkever. Jan Bezděk heeft geholpen bij het beschikbaar krijgen van lastig toegankelijke literatuur, waarvoor ik hem zeer erkentelijk ben.

Ron Beenen, Martinus Nijhoffhove 51, 3437 ZP Nieuwegein

Literatuur

- BEENEN, R., 2006. Translocation in Leaf Beetles (Coleoptera: Chrysomelidae). *Bonner Zoologische Beiträge* 54: 179-199.
- BEENEN, R. & A. ROQUES, 2010. Leaf and Seed Beetles (Coleoptera, Chrysomelidae). In: A. Roques, M. Kenis, D. Lees, C. Lopez-Vaamonde, W. Rabitsch, J.-Y. Rasplus & D. Roy (eds.), *Alien terrestrial arthropods of Europe*. *BioRisk* 4(1): 267-292.

- BEENEN, R., J. WINKELMAN, F. VAN NUNEN, D. TEUNISSEN & O. VORST, 2015. Aanteekeningen over Chrysomelidae (Coleoptera) in Nederland 10. *Entomologische Berichten* 75: 24-32.
- KERGOAT, G. J., P. DELOBEL & A. DELOBEL, 2007. Phylogenetic relationships of a new species of seed beetle infesting *Cercis siliquastrum* L. in China and in Europe (Coleoptera, Chrysomelidae: Bruchinae: Bruchini). *Annales de la Société Entomologique de France. Nouvelle série*: 43: 265-271.
- KOLLÁR, J., P. HRUBÍK & S. TKAČOVÁ, 2009. Monitoring of harmful insect species in urban conditions in selected model areas of Slovakia. *Plant Protection Science* 45: 119-124.
- MORSE, G., 2014. Bruchinae Latreille, 1802. In: R.A.B. Leschen & R.G. Beutel (eds.), *Handbook of Zoology. Arthropoda: Insecta. Coleoptera, beetles. Volume 3. Morphology and systematics (Phytophaga)*. Walter de Gruyter, Berlin / Boston: 189-198.
- RIJKSOVERHEID, 2016. Besluit van 5 maart 2016, houdende voorschriften ter uitvoering van verordening (EU) nr. 1143/2014 (Besluit uitvoering Europese exotenverordening). *Staatsblad* 2016 (102): 1-16.
- STOJANOVA, A. M., Z. GYÖRGY & Z. LÁZLÓ, 2011. A new seed beetle species to the Bulgarian fauna: *Bruchidius siliquatris*, Delobel (Coleoptera: Chrysomelidae: Bruchinae). *Ecologia Balkanica* 3: 117-119.
- WILLIAMSON, M. & A. FITTER, 1996. The varying success of invaders. *Ecology* 77(6): 1661-1666.
- YUS RAMOS, E., P.C. GARCÍA, D.V. PÉREZ, K. BENSUSAN & CH. PÉREZ, 2009. Ciclo biológico de *Bruchidius siliquatris* Delobel, 2007 (Coleoptera: Bruchidae) en *Cercis siliquastrum* L. Primera cita para España peninsular. *Boletín Sociedad Entomológica Aragonesa* 45: 349-356.

RECENT VERSCHENEN

SMIT, J.T., V.J. KALKMAN & J. DE ROND, 2018. **Basisgids hommels**

EIS Kenniscentrum insecten en andere ongewervelden, Leiden (55 pagina's). Prijs € 5,- (inclusief verzendkosten), te bestellen via het e-mailadres: eis@naturalis.nl. Ook gratis als pdf op te halen van internetpagina <http://www.bestuivers.nl/beheer/artikelen/id/1469/nieuw-basisgids-hommels>.

De Basisgids hommels is bedoeld voor iedereen die meer wil leren over het herkennen van verschillende hommelssoorten. Alle algemene en schaarse Nederlandse hommelssoorten komen aan bod. Enkele soorten die voor zover bekend geen populaties meer in Nederland hebben worden niet behandeld. Een aantal soortenparen is lastig uit elkaar te houden. Dit geldt onder

meer voor vier nauw verwante soorten: Aardhommel, Veldhommel, Grote veldhommel en Wilgenhommel. Deze worden in de gids als het Aardhommel-complex behandeld. Een determinatiesleutel en toelichtende teksten maken duidelijk waar je op moet letten bij het herkennen van de soorten. Hierbij is uitgegaan van makkelijk zichtbare kenmerken. De gids geeft geen kenmerken waarvoor een hommelt met een loep bekeken moet worden. Dit betekent dat met dit boekje niet alle soorten goed op naam te brengen zijn. Het is geïllustreerd met tekeningen en van elke soort zijn kleurenfoto's opgenomen.

KLEIJN, D., R.J. BINK, C.J.F. TER BRAAK, R. VAN GRUNSVEN, W.A. OZINGA, I. ROESSINK, J.A. SCHEPER, A.M. SCHMIDT, M.F. WALLIS DE VRIES, R. WEGMAN, F.F. VAN DER ZEE & TH. ZEEGERS, 2018. **Achteruitgang insectenpopulaties in Nederland: trends, oorzaken en kennislacunes**

Wageningen Environmental Research, Wageningen (86 pagina's). Rapportnummer 2871. ISSN 1566 7191. Het rapport is als pdf gratis op te halen van <http://library.wur.nl/WebQuery/wurpubs/fulltext/444039>.

wur.nl/WebQuery/wurpubs/fulltext/444039.

In oktober 2017 bleek dat in natuurgebieden in het Duitse laagland de totale biomassa aan vliegende insecten in de laatste 27 jaar met 76% achteruit is gegaan. In het hier besproken rapport wordt besproken in hoeverre de resultaten van dit onderzoek zijn te extrapoleren naar Nederland. Ook in Nederland zijn de trends in de goed gemonitorde Nederlandse soorten bijen, dag- en nachtvlinders negatief. Uit het rapport blijkt verder dat de resultaten van de Duitse studie grotendeels zijn te vertalen naar de Nederlandse situatie, aangezien de natuurgebieden voornamelijk in gebieden met hetzelfde klimaat en hoogteligging liggen als in Neder-

land en habitattypen omvatten die ook in Nederland algemeen voorkomen. Intensivering en homogenisering van het agrarisch landgebruik, het gebruik van insecticiden, een overmaat aan stikstof en fosfaat en de versnippering van het landschap blijken belangrijke oorzaken. De veelgenoemde factor klimaatverandering lijkt in het algemeen geen negatief effect op insectengemeenschappen te hebben. Het rapport wordt afgesloten met aanbevelingen voor verder onderzoek dat in Nederland kan worden opgepakt naar aanleiding van de bevindingen in dit rapport.

Wie zijn rapport, boek, etc. opgenomen wil zien in deze rubriek, kan een literatuurverwijzing met een korte inhoudsbeschrijving en bestelwijze opsturen naar de redactie o.v.v. 'recent verschenen'. De publicaties moeten betrekking hebben op voor Limburg relevante onderwerpen. De meeste in deze rubriek besproken rapporten kunnen worden ingezien bij het bureau van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg. Graag even van te voren bellen of iemand aanwezig is (tel. 0475-386470).

GUIDO VERSCHOOR

NATUURHISTORISCH GENOOTSCHAP IN LIMBURG

COLOFON

DAGELIJKS BESTUUR

Harry Tolkamp (voorzitter), Rob Geraeds (vice-voorzitter), Alfred Paarlberg (penningmeester).

ALGEMEEN BESTUUR

Toon van Baal, Marian Baars, Jan-Joost Bakhuizen, Susanne Hanssen, Wouter Jansen, Stef Keulen, Frank Oelmeijer, Pieter Puts, Victor van Schaik, Katrien de Vos-Reesink, Aidan Williams & Linda Wortel.

KANTOOR

Olaf Op den Kamp, Jeanne Cuypers & Martine Lemmens.

ADRES

Kapellerpoort 1, 6041 HZ Roermond,
tel. 0475-386470 (kantoor@nhgl.nl).
www.nhgl.nl.

LIDMAATSCHAP

€ 35,00 per jaar. Leden t/m 23 jaar € 17,50; bedrijven, verenigingen, instellingen e.d. € 105,00.
Okjen Weinreich (leden@nhgl.nl).
IBAN: NL73RABO0159023742, BIC: RABONL2U.

BESTELLINGEN/PUBLICATIEBUREAU

Publicaties zijn te bestellen bij het publicatiebureau, Marja Lenders (publicaties@nhgl.nl).
Losse nummers € 4,-; leden € 3,50 (incl. porto), themanummers € 7,-.
IBAN: NL31INGB0000429851, BIC: INGBNL2A.

KRINGEN

KRING HEERLEN

John Adams (kringheerlen@nhgl.nl).

KRING MAASTRICHT

Bert Op den Camp (kringmaastricht@nhgl.nl).

KRING ROERMOND

Math de Ponti (kringroermond@nhgl.nl).

KRING VENLO

Jos Hoogveld (kringvenlo@nhgl.nl).

KRING VENRAY

Patrick Palmen (kringvenray@nhgl.nl).

STUDIEGROEPEN

FOTOSTUDIEGROEP

Bert Morelissen (fotostudiegroep@nhgl.nl).

HERPETOLOGISCHE STUDIEGROEP

Rick Reijerse (herpetostudiegroep@nhgl.nl).

LIBELLENSTUDIEGROEP

Jan Hermans (libellenstudiegroep@nhgl.nl).

MOLLUSKEN STUDIEGROEP LIMBURG

Stef Keulen (molluskenstudiegroep@nhgl.nl).

MOSSENSTUDIEGROEP

Paul Spreuwenberg (mossenstudiegroep@nhgl.nl).

PADDENSTOLENSTUDIEGROEP

Henk Henczyk (paddenstolenstudiegroep@nhgl.nl).

PLANTENSTUDIEGROEP

Olaf Op den Kamp (plantenstudiegroep@nhgl.nl).

PLANTENWERKGROEP WEERT

Jacques Verspagen
(plantenwerkgroepweert@nhgl.nl).

SPRINKHANENSTUDIEGROEP

Harry van Buggenum
(sprinkhanenstudiegroep@nhgl.nl).

STUDIEGROEP EPHEMEROPTERA, PLECOPTERA EN TRICHOPTERA

Harry Tolkamp (ept@nhgl.nl).

STUDIEGROEP ONDERAARDSE KALKSTEENGROEVEN

Rob Visser (secretariaat@sok.nl).

VISSENWERKGROEP

Victor van Schaik (vissenstudiegroep@nhgl.nl).

VLINDERSTUDIEGROEP

Mark de Mooij (vlinderstudiegroep@nhgl.nl).

VOGELSTUDIEGROEP

Nicky Hulsbosch (vogelstudiegroep@nhgl.nl).

WANTSENSTUDIEGROEP LIMBURG

Martine Lemmens (wantsen@nhgl.nl).

WERKGROEP DRIESTRUIK

Wouter Jansen (werkgroepdriestruik@nhgl.nl).

ZOOGDIERENSTUDIEGROEP

Aegidia van Grinsven
(zoogdierenstudiegroep@nhgl.nl).

STICHTINGEN

STICHTING NATUURPUBLICATIES LIMBURG

Uitgever van publicaties, boeken en rapporten
(snl@nhgl.nl).

STICHTING DE LIERELEI

Projectbureau voor onderzoek van natuur en landschap in Limburg (lierelei@nhgl.nl).

STICHTING IR. D.C. VAN SCHAÏK

Stichting voor het beheer van onderaardse kalksteengroeven in Limburg. Postbus 2235, 6201 HA Maastricht (vanschaikestichting@nhgl.nl).

STICHTING NATUURBANK LIMBURG

Stichting voor het beheer van waarnemingen van het NHGL (natuurbank@nhgl.nl).

NATUURHISTORISCH M A A N D B L A D

REDACTIE Olaf Op den Kamp (hoofdredacteur), Philip Bossenbroek, Henk Heijligers, Jan Hermans, Martine Lejeune, Ton Lenders, Gerard Majoor (eindredactie), Arjan Ovaa, Guido Verschoor & Marc en Anita Poeth (redactie-assistenten) (redactie@nhgl.nl).

RICHTLIJNEN VOOR KOPIJ-INZENDING

Diegenen die kopij willen inzenden, dienen zich te houden aan de richtlijnen voor kopij-inzending. Deze kunnen worden aangevraagd bij de redactie of zijn te bekijken op www.nhgl.nl.

LAY-OUT & OPMAAK Van de Manakker, Grafische communicatie, Maastricht (mvandemanakker@xs4all.nl).
EDITING SUMMARIES Jan Klerkx, Maastricht.
DRUK Grafiegroep Zuid, Swalmen.

COPYRIGHT Auteursrecht voorbehouden. Overname slechts toegestaan na voorafgaande schriftelijke toestemming van de redactie.

ISSN 0028-1107

provincie limburg
gesubsidieerd door de Provincie Limburg

